

Hrvatsko
filozofsko
društvo

Croatian
Philosophical
Society

EUROPSKA UNIJA
– jučer, danas, sutra

Godišnji simpozij
Hrvatskog filozofskog društva
25. – 26. studenoga 2021.

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

Simpozij

**EUROPSKA UNIJA –
JUČER, DANAS, SUTRA**

Simpozij se, zbog pandemije koronavirusa, održava
mrežnim putem (*online*)
25. i 26. studenoga 2021.

ORGANIZATOR

Hrvatsko filozofsko društvo

<http://www.hrfd.hr>

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Predsjednica:

izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš

Tajništvo:

Anita Lunić, mag. phil.

Mira Matijević

Članovi i članice:

prof. dr. sc. Pavo Barišić

izv. prof. dr. sc. Josip Berdica

doc. dr. sc. Bruno Ćurko

prof. dr. sc. Hrvoje Jurić

Lidija Knorr, mag. phil. et mag. bibl.

dr. sc. Denis Kos

prof. dr. sc. Mislav Kukoč

prof. dr. sc. Anđelko Milardović

doc. dr. sc. Marina Perić Kaselj

dr. sc. Luka Perušić

izv. prof. dr. sc. Rok Svetlič

prof. dr. sc. Ugo Vlaisavljević

POTPORA

Simpozij je organiziran uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Sadržaj

- *Europska unija – jučer, danas, sutra* (obrazloženje teme) 9
- Program simpozija 15
- Sažeci izlaganja na simpoziju 21
- Adresar sudionika i sudionica simpozija 49

EUROPSKA UNIJA – JUČER, DANAS, SUTRA
Obrazloženje teme

Europska se unija u posljednje vrijeme suočava s nizom okolnosti koje zahtijevaju ponovno promišljanje njene pozicije i uloge (Brexit, pandemija novog koronavirusa, tzv. izbjeglička kriza, neusuglašenost država članica u politikama i vrijednostima).

Iako primarno zamišljena kao ekonomska i trgovinska unija između Njemačke i Francuske (Europska zajednica za ugljen i čelik, 1951.), Europska unija otpočeta je imala i značajnu političku težinu, a ideja o ujedinjenoj Europi oduvijek je u sebi sadržavala i dublji smisao – viziju bolje budućnosti na europskom tlu, uz obećanje da se zločini i sramote, prouzročeni šovinističkim, rasističkim i nacionalističkim idejama, nikada više neće pojaviti na starom kontinentu.

Tako se – potaknuta idealizmom, a u djelo provedena prvenstveno zbog realnih interesa – korak po korak u posljednjih sedamdesetak godina realizirala ideja o ujedinjenoj Europi koja je svojom specifičnom političkom konstrukcijom nadišla nacionalne granice, a da nije dokinula nacionalnu državu.

Danas Europska unija, nakon Brexita, broji 27 država članica, a u planu je i daljnje proširenje. Političko ujedinjenje europskih država u okviru Europske unije pružilo je nadu da je moguća sloga, suživot i solidarnost među različitim narodima, kulturama, jezicima i državama. To je Europska unija dodatno posvjedočila uzevši za svoju temeljnu poruku »Ujedinjeni u raznolikosti«. U tome se skriva sva ljepota, ali i sva dvosmislenost, nedefiniranost i nedorečenost »projekta Europa«. Jer: što je to Europska unija? Više od Europe? Manje od Europe? Jedina Europa? Ako je Europa samo kontinent, onda je Europska unija promišljeni političko-ekonomski projekt. Ipak, nismo sigurni upravlja li ona, kao politički subjekt, svojom povijesnom sudbinom ili se pak hegelovski »lukavi um« poigrava s njom? Povijest će pokazati. Ono čemu trenutno svjedočimo jest neodređena spremnost, s obzirom na deficitarnost demokracije, različitih država, nacija i naroda da svoju budućnost grade zajedno, u nadi da je jedinstvo u raznolikosti moguće.

Kad se Europska unija odredila kao politički subjekt, a da pritom ipak nije zanemarila geografski koncept svoje kontinentnosti, jer se stalno otvara drugima na kontinentu koji bi htjeli postati članovi i tako prvi, pojavila se potreba definiranja tko, odnosno što je Europska unija. Svaka zajednica različitih traži kohezivni element. U jednostavnim, homogenim, zajednicama solidarnost je utemeljena u sličnosti, a kod velikih i heterogenih zajednica vezivni element koji će omogućiti solidarnost tek treba pronaći ili izgraditi. Homogenost unutar Europske unije nije postignuta, pa je i sam koncept solidarnosti među drža-

vama i građanima složen. Nijedna zajednica, bez obzira na to koliko pragmatična bila, ne može se održati ako se ne pojavi »vezivno ljepilo« koje će sve različitosti, i u najtežim trenucima, držati na okupu. Edgar Morin kaže da se Europa rastvara čim želimo o njoj misliti jasno i razgovijetno, čime je želimo racionalizirati i birokratizirati. Njeno se jedinstvo krije u suradnji i interakciji među različitim narodima, državama, kulturama – stoga je ono pluralistično i proturječno (Morin, 1996). Tržišna i monetarna integracija Unije »odrađena« je bez trunke otpora euroskeptika, dok se dimenzija dublje povezanosti i formiranja jedinstvenog političkog modela odbija u ime »svete suverenosti«. Već godinama svjedočimo jačanju suverenističkih, radikalno desnih političkih opcija u zemljama članicama Europske unije. Paradoksalnost dvostrukih mjerila dominira europskim sustavom. Europarlamentarci, u interesno-ekonomskom pogledu, podržavaju i jačaju transnacionalnu zajednicu, ali i dalje ostaju dosljedni tradiciji nacionalne države. Izbori za Europski parlament ne interesiraju previše javnost, dominiraju nacionalne teme, a još uvijek ne postoje dovoljno artikulirane europske stranke. Europska unija ima demokraciju, a nema narod. U tome se, uz problem unutarnje organizacije, i sastoji izvor demokratskog deficita na koji se upozorava.

Europa se donekle uobličila, strukturirala, institucionalizirala i posljedično politizirala kao Europska unija. Međutim, zbog svoje složenosti, i kulturne i povijesne i političke, još uvijek nije pronašla način definiranja vlastite posebnosti, odnosno vlastitog identiteta. Može li se uopće definirati identitet Europske unije? Pod identitetom se podrazumijeva proces stvaranja smisla na temelju kulturnog atributa ili srodnog niza kulturnih atributa kojima je dana prednost u odnosu prema drugim izvorima smisla (Castells, 2002).

Pitanje europskog identiteta tema je koja godinama izaziva znanstvenike koji je pokušavaju dohvatiti, predstaviti, ukalupiti i učiniti jasnom. Ipak, ne vide svi identitet kao zatvorenu i statičnu formu. Jacques Derrida (1992) kaže da je Europa kontinent koji treba sebe gledati izvana, koji se konstituira sa stranim i koji nikada nije identičan sa samim sobom. Kada je identitet dvosmislen, dvostruk, onda nije identitet. Ili možda jest? Identitet se ne mora nužno shvaćati kao statičan nego i kao dinamičan fenomen koji se stalno obnavlja, ali, da ne bi skliznuo u krizni moment, valjalo bi ipak pronaći i sačuvati korijenje ili okosnicu identiteta. I tu se možda najviše lome koplja, oko te ukorijenjenosti Europske unije u nekim vrijednostima koje je čine prepoznatljivom i jasnom ostatku svijeta. Je li joj u korijenu humanistički ili kolonizatorski zanos; civilizirajući ili tlačiteljski poriv; porobljavajući ili prosvjetiteljski nagon? Postoji

li nešto što se zove europskom kulturom ili se europska kultura sastoji tek u tome da nije identična sama sa sobom (Derrida, 1992). Ako nije identična sama sa sobom, kako će definirati okosnicu vlastitog identiteta? Može li se identitet Europske unije konstruirati putem Ustava? Mogu li se Europljani odreći sebe da bi došli sebi? Odreći se konstituirajućeg elementa vlastitog identiteta – nacionalne države – da bi održali nešto nadnacionalno? Države članice nisu pristale na takvo definiranje identiteta jer još nije definirano što Europska unija želi napraviti od sebe: savez država? Saveznu državu? Mješavinu obojega?

Složenost tema izvire iz svakog pokušaja da se narativ o Europskoj uniji strukturira i formalizira. To nam i sama Europska unija stalno potvrđuje. Uspjela se formalizirati i birokratizirati, ali ne i definirati vlastiti narativ. Možda joj je to i sudbina: nedorečenost, nedefiniranost, otvorenost, promjenjivost.

Naziv ovogodišnjeg simpozija Hrvatskog filozofskog društva, *Europska unija – jučer, danas, sutra*, otvara prostor za široki spektar mogućih tema koje su sadržane u povijesno-vremenskom kontekstu prošlosti – sadašnjosti – budućnosti Europske unije, a otvara se i prostor za različite pristupe, iz gotovo svih, a ponajprije humanističkih i društvenih znanosti.

Ideja ujedinjene Europe nije proizvod 20. stoljeća i nije samo posljedica nemilosrdne strahote koje su europski narodi proizveli diskreditirajući se za sva povijesna vremena. Ideja ujedinjene Europe živi više od 700 godina u mislima i djelima vizionara koji su sanjali bolji svijet i bolju Europu: »Govoreći o svojoj sadašnjosti, koja je naša prošlost, vizionari se svojim realističnim utopijama susreću s našom današnjom europskom stvarnošću« (Böttcher, 2019).

Izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš
Predsjednica Organizacijskog odbora simpozija
Europska unija – jučer, danas, sutra

PROGRAM SIMPOZIJA

Četvrtak, 25. studenoga 2021.

- 9.30–10.00 *Otvaranje simpozija i pozdravne riječi*
- 10.00–10.15 **Pavo Barišić** (Zagreb): Aporije demokracije u Europskoj uniji
- 10.15–10.30 **Andelko Milardović** (Zagreb): Političke ideje o Europi. Između idealizma i političkog realizma. Promišljanje iz obzora (političke) filozofije Zapada
- 10.30–10.45 **Danko Plevnik** (Karlovac): Može li Europska unija kao protu-povijesni fenomen imati budućnost?
- 10.45–11.00 *Rasprava*
- 11.00–11.15 *Pauza*
- 11.15–11.30 **Marita Brčić Kuljiš** (Split): Ideja suvereniteta u kontekstu rasprava o migracijama – Novi pakt o migracijama i azilu Europske unije
- 11.30–11.45 **Anita Lunić** (Split): *Novi pakt* i stari problem solidarnosti
- 11.45–12.00 **Enis Zebić** (Zagreb): Koliko solidarnosti?
- 12.00–12.15 *Rasprava*
- 12.15–12.30 *Pauza*
- 12.30–12.45 **Tomislav Zelić** (Zadar): Srednja Europa i mediteranski duh građanskog liberalizma u njemačkoj književnosti uoči Prvog svjetskog rata
- 12.45–13.00 **Jan Defrančeski** (Zagreb): O estetičkim i bioetičkim vrijednostima *land arta* na području Europske unije
- 13.00–13.15 *Rasprava*

- 13.15–15.15 *Pauza za ručak*
- 15.15–15.30 **Bruno Raguž** (Zagreb): Europska unija i početci svijesti o zaštiti okoliša – kada, gdje, kako i zašto?
- 15.30–15.45 **Igor Čatić** (Zagreb): Europska unija, zelena tranzicija i digitalizacija
- 15.45–16.00 **Ivica Kelam** (Osijek): Izazovi pravne regulacije genetički modificiranih usjeva u Europskoj uniji – stanje i perspektive
- 16.00–16.15 *Rasprava*
- 16.15–16.30 *Pauza*
- 16.30–16.45 **Bruno Ćurko** (Split): Zajednički europski projekti neformalnoga obrazovanja – primjeri projekta SHOUT i LOOP
- 16.45–17.00 **Josip Gué** (Split): Europski egzil Paula Freirea
- 17.00–17.15 **Luka Perušić** (Zagreb): Čemu znanstvenici u Europskoj uniji?
- 17.15–17.30 *Rasprava*

Petak, 26. studenoga 2021.

- 10.00–10.15 **Dafne Vidanec** (Zaprešić): Moralne posljedice europskih korporativnih bankrota: studija slučaja *Parmalat*. Hermeneutika ‘jedne’ sumnje
- 10.15–10.30 **Josip Berdica** (Osijek): Prema europskoj pravnoj kulturi
- 10.30–10.45 **Josip Periša** (Zagreb): Europska unija na razmeđu ekonomske i političko-ekonomske zajednice
- 10.45–11.00 *Rasprava*
- 11.00–11.15 *Pauza*
- 11.15–11.30 **Dan Đaković** (Zagreb): Europska unija, sloboda savjesti i Jacques Maritain
- 11.30–11.45 **Ivan Smiljanić** (Zagreb): Korijeni europskoga identiteta u misli Christophera Dawsona
- 11.45–12.00 **Mladen Živković** (Vis): Što je Hrvatska Europskoj uniji?
- 12.00–12.15 *Rasprava*
- 12.15–12.30 *Pauza*
- 12.30–12.45 **Nives Triva** (Šibenik): Ironični poetski kontrapunkt Miroslava Krležo o europskoj suvremenoj stvarnosti
- 12.45–13.00 **Nataša Govedić** (Zagreb): Europa Bekima Sejranovića: Nigdina kao zajedništvo
- 13.00–13.15 *Rasprava*
- 13.15–15.15 *Pauza za ručak*
- 15.15–15.30 **Željko Senković** (Osijek): Logos i barbarizam eurocentrizma

- 15.30–15.45 **Dario Vuger** (Ljubljana/Ivanić-Grad): Europa 1987. – 2022.: između realizacije ideje i opadanja ideala
- 15.45–16.00 **Damir Hršak** (Sisak/Zagreb), **Jurica Srbiš** (Koprivnica): Sloboda, bratstvo/sestrinstvo i jednakost kao temeljne vrijednosti Europske unije
- 16.00–16.15 *Rasprava*
- 16.15–17.00 *Završna rasprava i zatvaranje simpozija*

SAŽECI IZLAGANJA NA SIMPOZIJU

PAVO BARIŠIĆ

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu

Aporije demokracije u Europskoj Uniji

U doba bujanja političkih centrifugalnih snaga u Europi, novoga buđenja populističkih pokreta i natjecanja u demagoškim obećanjima, jačanja autoritarnih i antidemokratskih političkih struja, Brexita i euroskepticizma, opravdano se javljaju sve snažniji zahtjevi za više Europe, za učinkovitijom Unijom, za obnovom autoriteta europske demokracije. U tom svjetlu, reforma demokratske institucionalne strukture može se smatrati poželjnim i politički opravdanim odgovorom na krizu u Uniji. Polazeći od pitanja o europskom građaninu i europskom demosu, u predavanju ću razmotriti tri temeljne aporije demokracije u Europskoj Uniji: aporiju veličine s institucionalnim demokratskim deficitom, aporiju udaljenosti od građana s deficitom legitimacije i aporiju različitosti vezanu uz strukturni demokratski deficit.

JOSIP BERDICA

Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Prema europskoj pravnoj kulturi

Pravo je varijetet (jedna od verzija) normativnih očekivanja koja izrastaju iz specifičnih povijesnih i sociokulturnih konteksta. Pravo se stoga može promatrati i kao osobitu podvrstu kulture društva, koja uz norme sadrži i vrijednosti te skrivene pretpostavke, a što u sociologiji prava prepoznajemo kao »pravnu kulturu«. Radi se o konceptu povezanom sa stavom da ono što ljudi – bilo pravni profesionalci ili oni koji to nisu – misle o pravu i vrijednosti od kojih pritom polaze ima veze s njihovim ponašanjem, što će utjecati i na djelovanje kako pravnih tako i političkih sustava općenito.

Budući da se o temi »pravne kulture« u nas nedovoljno govori, a još manje ju se sustavno proučava, ovim izlaganjem želimo potaknuti razmišljanje o nekim osobitim izazovima hrvatske pravne (ne)kulture u kontekstu Europske unije i onoga što se podrazumijeva pod sintagmom »europska pravna kultura«. Mnogi segmenti naše pravne kulture još su daleko od standarda koje nalazimo u ostatku Europske unije. Povjerenje hrvatskih građana u pravosuđe, nedostupnost pravosuđa osjetljivim i ugroženim društvenim skupinama, korupcija i netransparentnost, manjak kvalitetnih pravnih profesionalaca, a onda i sasvim specifični izazovi pred našom pravnom kulturom – kao što je, primjerice, uporaba umjetne inteligencije u pravne svrhe – vode nas preispitivanju do sada učinjenoga i onoga što nam je u skorijoj perspektivi činiti. Sve su to izazovi koji našu domaću pravnu kulturu stavljaju na put »prema europskoj pravnoj kulturi«.

MARITA BRČIĆ KULJIŠ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Ideja suvereniteta u kontekstu rasprave o migracijama – Novi pakt o migracijama i azilu

Zakon teritorijalne suverenosti (rezultat *Vestfalskog mira* iz 1648.) temeljni je vladajući princip međunarodnog pravnog i političkog sustava. Ta se vladavina odnosi na moć države da provodi zakone na svom teritoriju u skladu s međunarodnim zakonima. Integralni dio teritorijalne suverenosti jest i pravo države da odbije ili prihvati imigrante, odnosno da samostalno definira vlastitu migracijsku politiku.

Suverenitet država članica u Europskoj uniji složeno je pitanje s obzirom na to da sustavi odlučivanja balansiraju između pozicije aktivnog i pozicije pasivnog suvereniteta, odnosno neke se odluke donose na nacionalnoj, a neke na nadnacionalnoj razini. Kada govorimo o migracijskim politikama, vraćamo se na *Ugovor iz Amsterdama* iz 1999., kojim se migracijska politika prebacila iz trećeg stupa u prvi stup, odnosno u područje kojim vlada nadnacionalni pristup. Dakle, cilj je Europske unije uspostaviti zajedničku migracijsku politiku.

U ovom ćemo radu analizirati ideju suvereniteta država u Europskoj uniji u kontekstu migracijskih procesa, a posebno ćemo se usmjeriti na analizu *Novog pakta o migracijama i azilu* koji je predstavila Europska komisija u rujnu 2020. godine.

IGOR ČATIĆ

Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu

Europska unija, zelena tranzicija i digitalizacija

U svom predavanju 16. svibnja 1931. u Tehničkom muzeju u Münchenu, glasoviti njemački filozof Oswald Spengler predvidio je zalazak Zapada. Pritom je prvenstveno mislio na zemlje koje danas čine osnovu Europske unije. Naglasio je da Zapad raspolaže samo jednim resursom, intelektualnim kapitalom. Bio je izvrstan prorok jer je naglasio da Zapad ne smije prodavati znanje. Prodano siromašnjima, znači da će oni proizvoditi jeftinije od Zapada. Nije ga se poslušalo. Zaostavši za SAD, ali i drugim zemljama, u digitalizaciji, SR Njemačka je početkom drugog desetljeća 21. stoljeća lansirala vrlo uspješno koncept, a ne revoluciju, pod nazivom *Industrija 4.0*. Premda hrvatski znanstvenici obrazloženo barataju pojmom *Industrija 5.0*. Najnoviji je pokušaj Europske unije – zelena i digitalna tranzicija. Na području zelene tranzicije želi se smanjiti proizvodnja uzgojenog životinjskog mesa. Sada oko 14 % stakleničkog traga. Dio tog mesa trebalo bi zamijeniti, zasad, laboratorijski uzgojeno meso. Za što je potrebno to smanjenje? Za potrebe digitalizacije, s jednom od najrazvijenijih industrija, one igrice. Već sada je digitalizacija zastupljena s oko 20 % stakleničkog traga. A o utjecaju EE otpada da se i ne govori.

BRUNO ĆURKO

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Zajednički europski projekti neformalnoga obrazovanja – primjeri projekta SHOUT i LOOP

Europska unija kroz programe financira i sufinancira razne obrazovne projekte. Najčešće su to različite aktivnosti u sklopu Erasmus+ projekata. Tako ključna aktivnost 1 (KA1) daje potporu mobilnosti u svrhu učenja za pojedince. Ključna aktivnost 2 (KA2) podupire suradnju među institucijama u svrhu kreiranja novih obrazovnih programa i projekata, kao i razmjenu dobre prakse. Ključna je aktivnost 3 koja podupire projekte usmjerene na reforme obrazovnih politika. Jedan je od takvih projekata i projekt LOOP – osnaživanje osobnog, profesionalnog i društvenog kontinuiranog razvoja učitelja kroz inovativne programe uvođenja kolega u učiteljsku profesiju. Cilj je ovog trogodišnjeg projekta izmjeriti utjecaj i skalabilnost formalnog osposobljavanja za mentorski program i programe uvođenja nastavnika, kako bi se poboljšao profesionalni razvoj učiteljske profesije. Projekt LOOP uključuje trinaest organizacija, obrazovnih institucija, sveučilišta te ministarstava obrazovanja iz sedam zemalja: Portugala, Slovenije, Grčke, Španjolske, Hrvatske, Njemačke i Italije.

Ne zaboravimo Erasmus+ pod-akciju *Udruživanje znanja za visoko obrazovanje (Knowledge Alliances for Higher Education)*. U ovu pod-akciju spada još jedan trogodišnji projekt SHOUT – društvene i humanističke znanosti u intersektorskom iskoraku za bolje obrazovanje i održive inovacije. Primarni cilj projekta SHOUT jest ojačati inovacijski kapacitet i transformacijsku ulogu sveučilišta, malih i srednjih poduzeća i nevladinih organizacija na području rješavanja složenih problema koji su ocrtani u UN-ovim ciljevima održivog razvoja. Projekt SHOUT nudi inovativna održiva rješenja kroz model međusektorske suradnje uz poticanje razmjene znanja među različitim dionicima. U projektu sudjeluje trinaest partnera iz Litve, Slovenije, Italije, Ujedinjenog Kraljevstva, Hrvatske, Cipra, Grčke i Portugala.

JAN DEFRANČESKI

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu

O estetičkim i bioetičkim vrijednostima *land arta* na području Europske unije

Land art je suvremeni umjetnički pokret koji je u drugoj polovici 20. stoljeća, u raznim zemljama i pod različitim nazivima (npr. *earthworks*, *arte povera*, *eko-umjetnost*), nastao kao reakcija na institucionalizaciju i komercijalizaciju umjetnosti. Pod snažnim utjecajem konceptualne umjetnosti, estetike minimalizma i etike environmentalizma, *land art* se temelji na nastojanju da se umjetničko djelo ostvari minimalnim zahvatima na prirodnim, rabljenim i otpadnim materijalima, odnosno izravnim i ekološki održivim djelovanjem u prirodi i okolišu. Referirajući se na određena umjetnička djela i predstavnike toga pokreta (npr. Nils Udo, *Das Nest*, 1978.; Marinus Boezem, *De Groene Kathedraal*, 1987.; Jarosław Koziara, *Free Flow*, 2011.; Alberto Burri, *Cretto di Burri*, 2015.), cilj je izlaganja istaknuti temeljne estetičke i bioetičke vrijednosti *land arta* na području Europske unije.

DAN ĐAKOVIĆ

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Europska unija, sloboda savjesti i Jacques Maritain

U kontekstu govora o europskoj ideji, Europi kao takvoj ili pak posebno o Europskoj uniji (EU), često se čuje govoriti o ocima utemeljiteljima (*Founding Fathers*) te se redovito spominje čuvena trojka Robert Schuman, Konrad Adenauer i Alcide De Gasperi te uz njih eventualno i Jean Monnet. To je povijesno utemeljeno i svakako opravdano. No veoma rijetko se spominje francuski velikan i kršćanski filozof Jacques Maritain i njegov misaoni i praktični utjecaj na europski projekt. Ovim se izlaganjem želi donekle osvijetliti njegova, pomalo skrivena, uloga u ovom kontekstu, a osobito s obzirom na središnju ulogu *slobode savjesti* unutar personalističke filozofske baštine kojoj je Maritain, zajedno sa spomenutim utemeljiteljima, pripadao.

Što je savjest? Što sloboda savjesti znači za politiku i za budućnost EU? Koliko je religija važna u ovom kontekstu? Što je sa sekularnošću? Kakva je budućnost religije unutar EU? Je li Europa (ekskluzivno) kršćanski kontinent i projekt? U kojoj je mjeri vjera osobna i privatna, a u kojoj javna stvar? Što je s odnosom religije i politike? Što to na koncu znači za međureligijski dijalog unutar EU – osobito između Židova, kršćana i muslimana? – neka su od pitanja kojih se autor planira dotaknuti u svom izlaganju.

NATAŠA GOVEDIĆ

Akademija dramske umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu

Europa Bekima Sejranovića: Nigdina kao zajedništvo

Romani, putopisi i priče Bekima Sejranovića smješteni su u narativni prostor između Brčkog (Bosna i Hercegovina), Rijeke (Hrvatska), Ljubljane (Slovenija) i Osla (Norveška), a tema nomadizma i transeuropskog putovanja vodenim i kopnenim putovima lokalizira ga u tradiciju »ekstra-teritorijalnih pisaca« (termin Georgea Steinera), kao što su Ödön von Horváth, Ágota Kristóf, Milan Kundera, Jorge Semprun, Dubravka Ugrešić, Cees Noteboom. Njihova odiseja iz matične zemlje rezultira osobitim pluralizmom utjecaja i kritičkog mišljenja o samim poroznim granicama pripadanja, kao i afektivnim mapama nostalgija, osjećaja »razdomljenosti«, ali i integrativnim elementima paralelne dezidealizacije kulturalnih matrica i njihovim kritičkim, dijaloškim zajedništvom. Posebno je zanimljivo što se Sejranovića može gledati *i* kao Europejca *i* kao apatriida, odnosno što se i sâm europski kulturni krug može tumačiti kao demokratski proces ukidanja centara i etničkog identiteta u korist multipne periferije. Posebnu pozornost poklanjam romanima *Nigdje nitkuda* (2012.) i *Moj sin Huckleberry Finn* (2015.) te putopisu *Dnevnik jednog nomada* (2017.).

JOSIP GUĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Europski egzil Paula Freirea

Egzil brazilskog filozofa odgoja Paula Freirea dijelom se ticao Europe (nešto manje i zemalja Europske unije). Sam je egzil na upečatljiv način problematiziran u njegovu ženevskom razgovoru s Antoniom Faundezom u »knjizi koja priča« *Učenje propitivanja*. Ovdje se iz perspektive intelektualaca osobito ističe tema tolerancije. No, s druge strane, Freire u *Pedagogiji nade* iznosi i utiske iz edukativnih razgovora s manje povlaštenim izgnanicima, inozemnim radnicima u zemljama Zapadne Europe, kroz koje se nešto jasnije razabire njegova pedagogija obespravljenih (primarno pojašnjena u istoimenoj knjizi). Refleksije ovih vrsta egzila, kao i poveznice koje se među njima mogu naći, pružaju jedno od uporišta za tezu da je Freireova misao uvelike u kontradikciji s današnjom politikom cjeloživotnog učenja Europske unije, s obzirom na primarnu usmjerenost ove tržištu, tj. potrebama tlačitelja, a ne potlačenih. S obzirom na blisku vezu edukacije i politike, ovakvim se usmjerenjem ograničava i prostor za humanizaciju, koja figurira kao osnovni cilj Freireove pedagogije obespravljenih.

DAMIR HRŠAK

Metalurški fakultet u Sisku, Sveučilište u Zagrebu

JURICA SRBIŠ

Obrtnička škola Koprivnica

Sloboda, bratstvo/sestrinstvo i jednakost kao temeljne vrijednosti Europske Unije

Poklič Francuske revolucije »sloboda, bratstvo i jednakost« sažeto opisuje prošlost, sadašnjost i budućnost Europske unije. Zaživljenost tih vrijednosti u društvenoj zbilji mjerilo je kvalitete društvenih odnosa. Samo slobodni, zblíženi i ravnopravni građani mogu graditi društveno-političku zajednicu u kojoj su pravedni i solidarni odnosi samorazumljivi. Ljepota raznolikosti, koja se njeguje unutar Europske unije, dodatno učvršćuje društveno tkivo jer zaštićenost u slobodi izražavanja vlastitog identiteta i realizacija vlastitih kreativnih sposobnosti svakog pojedinca omogućava uspješnu potragu za osobnom srećom, a slobodni i sretni ljudi intenzivnije doprinose i prosperitetu društva kao cjeline.

Europska unija, uza sve svoje trenutne manjkavosti, poput tromosti u odlučivanju i okoštale birokratiziranosti, još je uvijek u suvremenom svijetu jedno od najboljih mjesta, ako ne i najbolje mjesto za smislen i sretan život.

IVICA KELAM

*Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti / Kineziološki fakultet,
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*

Izazovi pravne regulacije genetički modificiranih usjeva u Europskoj uniji – stanje i perspektive

Otkrićem i razvojem novih tehnika genetičkog inženjerstva, poput tehnike CRISPR/Cas9, postavilo se pitanje pravne regulative tih tehnika. Situaciju oko reguliranja novih tehnika genetičkog inženjerstva u konačnici je 25. srpnja 2018. razriješio Europski sud pravde kada je donio presudu br. C-528/16, prema kojoj se tehnika CRISPR/Cas9, kao i druge tehnike, smatra genetičkim inženjerstvom, a svi organizmi dobiveni uz asistenciju tih tehnika smatraju se genetički modificiranim organizmima. Dana 29. travnja 2021. objavljena je studija Europske komisije o novim genskim tehnikama, koja je izazvala velike kontroverze i nove prijepore među suprotstavljenim stranama. U izlaganju ćemo se osvrnuti na budućnost pravne regulative genetičkog inženjerstva u svjetlu nove studije Europske komisije o novim genskim tehnikama.

ANITA LUNIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Novi pakt i stari problem solidarnosti

Novi pakt o migracijama i azilu, prema Političkim smjernicama Komisije, ima za cilj ponuditi zajednički okvir na razini Europske unije, koji će na zadovoljavajući način pomiriti zaštitu granica, osiguravanje schengenskog prostora i upravljanje migracijama. U Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o upravljanju azilom i migracijama i izmjeni Direktive Vijeća 2003/109/EZ i predložene Uredbe (EU), kao posebna se svrha Novoga pakta ističe promicanje uzajamnog povjerenja među državama članicama i uspostava snažnijeg, održivijeg i opipljivijeg izraza načela solidarnosti i pravedne podjele odgovornosti.

U ovome istraživanju, polazeći od razumijevanja solidarnosti i pravedne raspodjele odgovornosti u *Novome paktu*, ali i drugim, pratećim dokumentima, razmatramo njihovu sukladnost s konceptima generičkih interesa, solidarnosti kao funkcije formiranja subjekta i, posebice, s obzirom na tradicionalno razumijevanje odnosa između solidarnosti i odgovornosti. Pritom se snažno oslanjamo na raspravu o pravu na migraciju u etici migracija.

ANDELKO MILARDOVIĆ

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

Političke ideje o Europi. Između idealizma i političkog realizma. Promišljanje iz obzora (političke) filozofije Zapada

U izlaganju se polazi od metodologijskog okvira. Ponajprije se razmatra uloga ideja kao mentalnih slika u povijesti filozofije. Zatim se pokazuju dvije političke ontologije Europe iz obzora političkih ideja, kao što su idealizam i realizam. Ideja Europe ima svoju povijest. U povijesnom pregledu skrećemo pozornost na različite političke ideje »zaboravljenih vizionara Europe« koje prethode političkoj ideji utemeljitelja moderne Europske unije. Pokušat ćemo podastrijeti i različite hermeneutike ideje Europe, od Husserlove do one predstavnika filozofske misli postmodernog doba.

Ideja Europe problematizirana je u velikim političkim ideologijama XX. stoljeća, kao što su liberalizam, konzervativizam, fašizam, kršćanska demokracija, nova desnica i globalizam. Riječ je o različitim mentalnim slikama Europe na ideologijskom kontinuumu 20. i 21. stoljeća. U izlaganju će se razmatrati opozicija ideji Europe u vidu različitih tipova euroskeptizma kao još jedne političke ontologije Europe.

Na kraju izlaganja slijedi nekoliko problemskih pitanja: je li moguća kozmopolitska Europa (Ulrich Beck i Edgar Grande)? Je li moguć Ustav Europe i kako stojimo s ustavnim patriotizmom (Jürgen Habermas)? Jesu li moguće Sjedinjene Države Europe u diskursu dviju metodologija, metodologijskog nacionalizma i metodologijskog kozmopolitizma?

JOSIP PERIŠA

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Europska unija na razmeđu ekonomske i političko-ekonomske zajednice

U izlaganju ću predstaviti dvojni razvoj argumentacije, odnosno zašto (ne) bi Europska unija trebala biti ekonomska, tj. zašto (ne) bi Europska unija trebala biti političko-ekonomska zajednica. Prvi dio izlaganja fokusirat će se na prednosti i mane Europske unije kao ekonomske zajednice, gdje će se primarno istaknuti važnost očuvanja političko-pravne autonomije zemlje članice kao prednost, a potencijalno narušavanje međusobnih odnosa zemalja članica kao najveći problem. U drugome dijelu izlaganja razmotrit će se pitanje ugrožava li se političko-pravna autonomija zemalja sastavnica u Uniji kao političko-ekonomskoj zajednici, kao i prosperitet najsiromašnijih zemalja članica kao potencijalno najveća prednost Unije kao političko-ekonomske zajednice.

LUKA PERUŠIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Čemu znanstvenici u Europskoj uniji?

U izlaganju će se iznijeti neki nalazi o položaju i ulozi znanstvenika u Europskoj uniji, utvrđeni tijekom istraživanja za doktorski rad, a na temelju razmatranja novije dokumentacije i izvještaja Europske unije i uz nju vezanih međunarodnih tijela. Nalazi ukazuju na to da je znanstvenik potrošna roba podložna promjenama na temelju neodredivih čimbenika kakvoće i podređen uopćenom poimanju radništva kao jedinog prihvatljivog obitavanja u svijetu, što ga do njegove smrti izlaže prostor-vremenski neograničenom političkom iskorištavanju praćenom pritiskom fantazme odgovornosti. Ukoliko se izvještaji mogu uzeti za pouzdane pokazatelje smjera kretanja, ukoliko politički i organizacijski sloj Europske unije drži do preporuka – a trajno ulančavanje njihovih projekata ukazuje na izvjesnost te mogućnosti – utoliko se može zaključiti da će unutar Europske unije posebnost klasičnog znanstvenika iščeznuti u narednih deset do dvadeset godina.

DANKO PLEVNIK

Karlovac

Može li Europska unija kao protupovijesni fenomen imati budućnost?

Europska unija (EU) temelji se na državi-naciji iz čega proizlaze faktori koji dovode u pitanje njeno kretanje u smjeru funkcionalne nadnacionalne države prikladnije za natjecanje u svijetu. Tradicionalne europske sile presporo se mijenjaju, što EU čini nestabilnom. Prevladavaju procesi razgrađivanja dosadašnjih političkih struktura i to prijeti trendom stalnog vraćanja u prošlost Europe pa se fenomeni poput EU mogu tumačiti i kao protupovijesni jer višenacionalnu budućnost sprječava snaga povijesti jednonacionalnih interesa. Teza je ovog izlaganja da zanemarivanje federalnih procesa u EU ugrožava njenu opstojnost. Vodstvo EU mora se vratiti temeljnim vrijednostima EU i njima širiti nužnost povjerenja u zajedničku državu. Mnogi su mislioci raspravljali o filozofiji smisla EU pa je, tako govoreći o budućnosti Europe, Gide već 1923. ključni problem involucije Europe formulirao tezom da se njen istinski duh protivi izolacionističkoj nadutosti nacionalizma, kao i gubitku nacionalne osobitosti koja smeta internacionalizmu. EU je puna institucionalnih kontradikcija koje ju neprestano koče.

BRUNO RAGUŽ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Europska Unija i počeci svijesti o zaštiti okoliša – kada, gdje, kako i zašto?

Pitanja zaštite okoliša, ali i prirode (kako god ju definirali) danas su među najčešćima na svim razinama odlučivanja u Europskoj uniji, od same razine Unije, pa do lokalnih zajednica. S druge strane, teme zaštite okoliša i prirode dominiraju sve više i u znanstvenom diskursu, kako prirodnih i primijenjenih znanosti, tako i društveno-humanističkih, zbog čega svjedočimo sve jačem razvoju disciplina poput socijalne ekologije, bioetike, ali i ekohistorije kojoj pripada i moj primarni znanstveni interes.

Ovaj se rad, pak, želi vratiti na sam početak razvoja svijesti o zaštiti okoliša u europskim zemljama, želeći ponuditi odgovore na pitanja koja sebi zadaje u naslovu. Prateći relevantnu literaturu, ali i povijesne izvore, rad će svojom historiografskom analizom donijeti zaključke o procesima vezanima uz pojavu svijesti o okolišu, koja je u svome velikome dijelu i filozofska disciplina. Osim analize na europskom nivou, rad će donijeti i kratki uvid u ono što se događa na hrvatskoj, nacionalnoj razini, dajući tako i mogućnost komparativne usporedbe tadašnje europske zajednice sa zemljama koje to nisu bile. Na kraju, rad će ostaviti prostor za diskusiju prilikom ocjene napretka od početnih ideja koje obrađuje do današnjeg stanja.

ŽELJKO SENKOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Logos i barbarizam eurocentrizma

Logos u horizontu europske antike upućuje na suglasje uvida i bivstvovanja, kao i otvorenost što se čuje u korijenu pojma »Europa«: širokogleda/dobrogleđa. Mnogovrsni otkloni od izvorne povezanosti ljudskog, božanskog i svjetskog u horizontu logosa mogu se pratiti u raznovrsnim redukcijama umnosti na volju za vladanjem i hegemonijom, kroz nesnalaženje u odnosima spram Drugoga, te prenošenje unutareuropskih sukoba na svjetsku pozornicu (od nacionalizma do rasizma, imperijalizma, kolonijalizma i ekonomistički shvaćene globalizacije). Hoće li se produbljivati »pad u neprijateljstvo prema duhu i barbarstvo, ili (dogoditi) ponovno rođenje Europe iz duha filozofije« (Husserl)? Eurocentrizam otvara pitanje Drugoga polazeći od subjektivnosti subjekta i poziva na propitivanje vladavine kalkilirajućeg *ratio* i totalne mobilizacije tehnosfere. »Nedostaje nam otpor spram sadašnjosti« (Deleuze). Na ovim postavkama, u izlaganju ćemo se upitati o izgledima za budućnost i politikama s onu stranu Imperija i imperijalnog uspjeha.

IVAN SMILJANIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

**Korijeni europskoga identiteta u misli
Christophera Dawsona**

Christopher Dawson, zasigurno jedan od najznačajnijih britanskih kulturnih povjesničara i filozofa u 20. stoljeću, čvrsto je zastupao tezu da kršćanstvo svojom dvotisućljetnom poviješću, kao esencijalni čimbenik i, u tom smislu, *conditio sine qua non* europskog jedinstva, obilježava početak uspona onoga što bismo mogli nazvati europskom civilizacijom. Sadašnja kriza europskoga identiteta, prije svega, duhovne je naravi, pa duhovno mora biti i njezino razrješenje. Europska unija, kao puki mehanički zbir država, utemeljena primarno na ekonomskim interesima, a sve više i na političkim, nesposobna je za razrješavanje problema krize europskoga duhovnog identiteta. Dawson upravo zato poziva na ponovni ciklus duhovne i moralne regeneracije Europe. Europu se, u tom kontekstu, može promatrati samo kao organsku cjelinu i slobodnu zajednicu nacionalnih država ujedinjenih oko stupova vlastitoga uspona utemeljenoga i na grčkoj filozofiji i na rimskom pravu. U tom smislu, kršćanska religija predstavlja njihovu inkorporaciju, sintezu i završno usavršenje.

NIVES TRIVA

Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik

**Ironični poetski kontrapunkt Miroslava Krležę
o europskoj *suvremenoj stvarnosti***

U ogledu *Evropa danas*, prvi put objavljenom u časopisu *Savremena stvarnost* 1933. godine, a potom u knjizi eseja i dojmova istog naslova, objavljenoj 1935. godine u Biblioteci aktualnih knjiga, Miroslav Krleža prezentira vlastito viđenje europske *suvremene stvarnosti*. Nizovima opreka Krleža gradi svoje poetske slike oko dviju osnovnih tema: bogatstvo i raskoš suprotstavlja bijedi siromaštva te europsku pamet kontrira europskoj gluposti. U drugom dijelu eseja pojavljuje se nepoznati blijeđi čovjek (fantom? umjetnik?) koji kroz formu polemizirajućeg dijaloga razotkriva mračne europske tajne koje uvijek u svojoj strukturi počivaju na moći novca do kojeg se makijavelistički dolazi (anticipira se rastući fašizam). Krležin ironični poetski kontrapunkt pokazuje Europu kao civilizacijsko-kulturološku cjelinu, ali ta *rafinirano bezglava Evropa* ne zna što zna i pojma nema što hoće. Esej otvara raspravu o nekim antagonizmima koji muče Europsku uniju danas.

DAFNE VIDANEC

Veleučilište s pravom javnosti »Baltazar Zaprešić«, Zaprešić

Moralne posljedice europskih korporativnih bankrota: studija slučaja *Parmalat*. Hermeneutika ‘jedne’ sumnje

Ekonomija, promatrana kao (1) partikularna znanstvena disciplina – »teorija« i (2) (poslovna) »praksa« (J. M. Keynes), objektom istraživanja fokusirana na stvaranje i oblikovanje tržišta robâ i uslugâ diktiranoga »nevidljivom rukom« (A. Smith) s ciljem akumuliranja dobiti u svrhu ne samo *o(b)drža(va)nja* nego i umnožavanja (temeljnog) kapitala do točke u kojoj se kumulativna vrijednost »dobiti« transponira u red tzv. »viših« »monetarnih vrijednosti« (M. Friedman), a promatrano kroz povijest filozofije, nije, može se tvrditi, nikad bila »ozbiljnim« predmetom filozofijskih istraživanja... Potonje se posebice tiče njezinih ontoloških temelja, *implicite* sadržanih u Heideggerovoj hermeneutičkoj formulaciji »vremenosti« shvaćene kao ekstatična struktura »brige« (njem. *Sorge*), odnosno »zabrinutosti« (Ch. Taylor) za naš »modernitet« koji se u egzistencijalnom pogledu našao »pod unakrsnim pritiskom« (I. Raguž) »triju zala« (F. Nietzsche): kapitalističke »pohotljivosti«, političkog »vlastoljublja« i kulturnog »častohleplja«. Zato nastaju »narativi« nalik našem *Parmalatu*.

Svrha ovog elaborata jest istražiti, pokazati i protumačiti dvoje: (1) relevantnost i neizbježnost filozofskog mišljenja u ekonomskoj znanosti (i praksi), kao i (2) detektirati »anomalije« (Th. S. Kuhn) u poslovanju nekadašnjeg talijanskog prehrambeno-proizvodnog giganta *Parmalat*, koje su tu glasovitu kompaniju »bacile« u poslovno-upravljačku krizu, koja je posljedično rezultirala bankrotom koji je zacrtao budućnost europske korporativne politike, Nietzscheove »Europe što sumnja u sve«.

Naša je teza da postoji određena veza između Nietzschea i *Parmalata*, koju se ovdje, u nastavku, želi istražiti.

DARIO VUGER

Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani / Ivanić-Grad

**Europa 1987. – 2022.:
između realizacije ideje i opadanja ideala**

Autor će u izlaganju sagledati aspekte promišljanja ideje Europe na razmeđu epoha digitalnog i post-digitalnog svijeta, a kroz znakovite tekstove i izvore počevši od teksta *Kako misliti Europu?* Edgara Morina te *Komentara uz Društvo Spektakla* Guya Deborda, objavljenih koncem osamdesetih godina prošloga stoljeća, prateći njihovu (ne)posrednu recepciju u promišljanju europske ideje tokom sljedećih trideset i pet godina usporedno sa strelovitim razvojem digitalnih tehnologija i novih medija.

Sama ideja ujedinjene Europe pojavljuje se ovdje kao kantovski »sumnjivi pleonazam« čija je vrijednost danas dovedena u pitanje, a posebice s razvojem novih globalnih politika i post-kulturnih virtualnih okruženja koja od pojmova poput *Europe*, *Mediterrana*, *Zapadnog svijeta* čine još samo artefakte dekadentne okcidentalne kulture čije stvarne ruševine prekriva suviše stvarni spektakl virtualnog obilja.

ENIS ZEBIĆ

Zagreb

Koliko solidarnosti?

Istočni blok nije srušila (samo) iscrpljujuća utrka u naoružanju niti hvaljevrijedno inzistiranje Zapada na ljudskim pravima. On se prvi puta ozbiljno zatresao početkom 1980-ih izlaskom na javnu scenu nezavisnog poljskog sindikata »Solidarnost«. Solidarnost je bila i ostala važna. Ona se spominje već u preambuli Ugovora o osnivanju Europske zajednice ugljena i čelika 1951., a opsežno i u Lisabonskom ugovoru. To je europski okvir.

Hrvatska baštini 45 godina društveno-političkog sustava u kojem je solidarnost (iako se termin rijetko spominjalo u doktrinarnom kontekstu) bila jedna od temeljnih vrijednosti. Također, službeni podaci govore da u Hrvatskoj živi 91,36 posto građana koji se izjašnjavaju kao kršćani. Njima solidarnost – već po riječima Dekaloga – ne bi smjela biti strana.

U tom kontekstu, kako stojimo sa solidarnošću? Ili je i ta vrijednost prevladana?

TOMISLAV ZELIĆ

Odjel za germanistiku, Sveučilište u Zadru

Srednja Europa i mediteranski duh građanskog liberalizma u njemačkoj književnosti uoči Prvog svjetskog rata

Odabrani njemački pjesnici uoči Prvog svjetskog rata preispituju kako bi se Srednja Europa mogla preporoditi u mediteranskom duhu liberalizma, odnosno estetike Nietzschea. Premda im je glavna vrijednost sloboda pojedinca, upravo je to načelo prekršeno u njihovim sintezama apolonskog i dionizijskog. Oni predviđaju razvrat ćudoređa, perverzije, korupciju i kriminal, epidemiju i došašća stranih bogova, a prijeti »bezgranično komešanje« (Th. Mann). Svejedno, oni se nadaju preporodu Srednje Europe iz mediteranskog duha. Ta »talasalna regresija« (Benn), čisto antropološki gledano, snižava više sposobnosti uma i razuma, dok su niže sposobnosti ljudskog tijela, duše i duha, to jest osjetilno zapažanje, mašta i moć zamišljanja povišeni. Nepoznatosti, stranosti i tuđosti Mediterana, kao onoga što je sasvim drugačije od svega drugoga, prikrivaju da je Mediteran uistinu ono što je iskonski svojstveno i vlastito Srednjoj Europi.

MLADEN ŽIVKOVIĆ

Vis

Što je Hrvatska Europskoj uniji?

Polazimo od razlike Europe i Europske unije (EU). S nekoliko naznaka valja se osvrnuti na odnos Europe spram Hrvatske. Hrvatska je na granici EU, nekad *antemurale christianitatis*, a sada ilegalnih imigracija. Europa nije prepoznala Hrvatsku kao svoju važnu sastavnicu ni tada ni danas. Obje su strane tome pridonijele. Hrvati kao malobrojan europski narod imaju strašna iskustva s europskim velikim idejama, nacifašizmom i komunizmom, te pustošenjima koja su mu prouzročili. Ovdje trebamo ispitati da li je EU jedan bitni humanistički novum, a ne puka politička i birokratska činjenica. Navest ćemo neke teze za dokazivanje jednog i drugog oprečnog stava. Ako prevladava stav da je EU birokratska i politička tvorevina, tada EU projekt treba dograditi. Europski filozofi pozvani su ukazati na deficite projekta. Značajan doprinos trebaju dati hrvatski filozofi. Oni dolaze iz naroda s iskustvom granice. Procesi europeizacije i kroatizacije nisu suprotstavljeni, već se nadopunjavaju.

**ADRESAR
SUDIONIKA I SUDIONICA SIMPOZIJA**

Pavo Barišić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: info@pavobarisic.eu

Josip Berdica

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
Stjepana Radića 13
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: jberdica@pravos.hr

Marita Brčić Kuljiš

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: mbrbic@ffst.hr

Igor Čatić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: igor.catic@fsb.hr

Bruno Ćurko

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: bcurko@ffst.hr

Jan Defrančeski

Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za
integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: jan1161996@gmail.com

Dan Đaković

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dan_djakovic@ffrz.hr

Nataša Govedić

Sveučilište u Zagrebu
Akademija dramske umjetnosti
Trg Republike Hrvatske 5
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: natasa.govedic@zg.t-com.hr

Josip Guć

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: jguc@ffst.hr

Damir Hršak

Sveučilište u Zagrebu
Metalurški fakultet u Sisku
Aleja narodnih heroja 3
HR–44000 Sisak
Hrvatska
e-mail: hrsakd@simet.hr

Ivica Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: kelamivica@gmail.com

Anita Lunić

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: alunic@ffst.hr

Andelko Milardović

Institut za migracije i narodnosti
Trg Stjepana Radića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: anmilard@gmail.com

Josip Periša

Ulica Dragutina Mandla 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: perisa.josip2@gmail.com

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lperusic@yahoo.com

Danko Plevnik

Kukuljevićeva 9
HR–47000 Karlovac
Hrvatska
e-mail: danko.plevnik@ka.t-com.hr

Bruno Raguž

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: brunoraguz@gmail.com

Željko Senković

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: zsenkovic@ffos.hr

Ivan Smiljanić

Dobrilina ulica 9
HR–10110 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.smiljko@gmail.com

Jurica Srbiš

Obrtnička škola Koprivnica
Trg slobode 7
HR–48000 Koprivnica
Hrvatska
e-mail: juricas1995@gmail.com

Nives Triva

Gimnazija Antuna Vrančića
Put gimnazije 64
HR–22000 Šibenik
Hrvatska
e-mail: nives.triva@gmail.com

Dafne Vidanec

Veleučilište s pravom javnosti
Baltazar Zaprešić
Vladimira Novaka 23
HR-10290 Zaprešić
Hrvatska
e-mail: dafne.vidanec@gmail.com

Dario Vuger

Ulica ruža 54
HR-10310 Ivanić-Grad
Hrvatska
e-mail: dvuger@gmail.com

Enis Zebić

Horvatovac 2
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: enis.zebic@gmail.com

Tomislav Zelić

Sveučilište u Zadru
Odjel za germanistiku
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
HR-23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: tzelic@unizd.hr

Mladen Živković

Galija 1
HR-21480 Vis
Hrvatska
e-mail: mlazivko@inet.hr

IZDAVAČ

Hrvatsko filozofsko društvo

ZA IZDAVAČA

Bruno Ćurko

UREDнице

Anita Lunić, Marita Brčić Kuljiš

LEKTURA I KOREKTURA

Hrvoje Jurić, Mira Matijević

DIZAJN KORICA

Denis Kos

PRIJELOM TEKSTA I TISAK

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA

100

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001118644.

ISBN 978-953-164-212-5